

Cicero: *O državi*. Uvod

Prevedel Matej Petrič

De re publica je delo, ki sodi med trojico spisov (skupaj z *De oratore* in *De legibus*), v katerih je Cicero predstavil svoje mišljenje o tem, kakšna mora biti dobro urejena država in kakšni možje naj jo vodijo. Najprej je leta 55 izdal spis *O govorniku*, z *Državo* se je – kot je moč rekonstruirati iz njegovih pisem – ukvarjal med leti 54 in 51, svoje delo o zakonih pa je sestavljal nekako v istem obdobju – med 53 in 51 pr. Kr.

Omenjena dela so skozi stoletja doživela različne usode. Najslabše jo je odnesla *Država*, ki so jo še v pozni antiki obširno brali in citirali, v srednjem veku pa je popolnoma izginila iz samostanskih knjižnic ter se je ohranila v enem samem rokopisu, *Vat. Lat. 5757*, ki ga je decembra leta 1819 odkril prefekt Vatikanske knjižnice Angelo Mai. V palimpsestu (čez Ciceronovo besedilo so v srednjem veku zapisali Avguštinov komentar k psalmom 119–140) so ohranjeni bolj ali manj obsežni fragmenti prvih 5 knjig, tako da je danes ohranjena približno četrtina celotnega dela.¹ Pot iz antike v srednji vek je preživel le (verjetni) zaključek 6. knjige, t. i. *Scipionove sanje*, ki so v srednjeveških rokopisih ohranjene skupaj z Makrobijevim komentarjem. Poleg palimpsesta so se nekateri pasusi bolj ali manj dobesedno ali kot parafraze ohranili zlasti pri Avguštinu in Laktanciju, krajši citate pa so v svoja dela vključili Nonij Marcel in drugi poznoantični slovníčarji.

Država obsega 6 knjig. Iz Ciceronovih pisem je razvidno, da je prvotno nameraval svoje delo razdeliti na 9 knjig, od katerih bi bila vsaka posvečena enemu dnevu pogovora. Prav tako naj bi imela po zgledu Aristotela vsaka izmed knjig svoj uvod. Cicero je zasnovo dela nato večkrat spreminjal, zlasti glede oseb, ki sodelujejo v pogovoru, je imel kar nekaj pomislekov. V končni verziji se dialog odvija v času latinskih praznikov, malo pred smrtjo glavnega

¹ Ohranjenost posameznih knjig silno variira. Za orientacijo naj služijo podatki, ki jih v svoji izdaji navaja Ziegler: od 1. knjige je ohranjenih 66%, od 2. 58,5%, od 3. 15,6%, od knjig 4-6 pa je ohranjenih le 5 od (verjetno) 320 strani.

govorca Scipiona Afričana. Po dve knjigi sta posvečeni enemu dnevu. Vsak dan ima tudi svoj uvod – torej knjige 1, 3 in 5. Ohranjeni so fragmenti vseh uvodov, v daleč največji meri uvod k 1. knjigi.

V pričujočem uvodu želi Cicero predvsem pokazati, da se morajo rimski možje nujno ukvarjati s politiko. Brez angažiranih posameznikov namreč rimska republika že zdavnaj ne bi več obstajala. Da bi lahko možje državo uspešno vodili, morajo najprej zasedati pravi položaj (torej morajo biti del političnega življenja), poleg tega se morajo s politiko ukvarjati načrtno – za vodenje države so namreč potrebna določena znanja, ki jih tisti, ki sicer odklanjajo politično življenje, a v času krize takoj hitijo prevzeti oblast, seveda nimajo, zato tudi ne morejo biti uspešni. V uvodu se zato Cicero večkrat obregne ob naziranje epikurejcev, da se mora človek ukvarjati s politiko le, ko ga v to kaj prisili, ter kritizira tiste Rimljane, ki raje uživajo v brezdelju civilnega življenja, kot pa da bi se zanimali za dobrobit države. Ne manjka niti obvezna samohvala v povezavi s Katilinovo zaroto. Cicero je *Državo* posvetil svojemu bratu Kvintu, zato se tudi v uvodu obrača nanj (*Rep.* 1.1 »vse, ki stremimo ... «; prim. 1.13)

Celotni uvod je v palimpsestu zasedal 64 strani. Izgubljenih je prvih 34 strani, dve strani manjkata tudi na koncu 6. paragrafa. Ohranjena je torej slaba polovica. *Vat. lat. 5757* je bil luksuzni rokopis, ki je najverjetneje pripadal kakemu zelo bogatemu senatorju. Izvira iz poznega 4. ali zgodnjega 5. stoletja in je pisan v za pozni antiko značilni unciali. Besedilo ja na vsaki strani razdeljeno na dva stolpca ter pisano s precej velikimi črkami, zato je bil ta rokopis prvotno zelo obsežen. Že samo ohranjeni del uvoda, ki v zadnji sodobni kritični izdaji skupaj s kritičnim aparatom obsega 7 strani in pol, v rokopisu zaseda kar 28 strani! Prve tri knjige, iz katerih so se v palimpsestu ohranili daljši odlomki, so prvotno obsegale 660 strani, za celotno *Državo* pa se domneva, da je zasedala kar 1300 strani. V zadnji kritični izdaji obsegajo vsi fragmenti (torej četrтина celotnega dela) skupaj okrog 150 strani, torej bi bila celotna *Država* dolga slabih 600 strani.

Prevod je narejen po izdaji J. G. F. Powell, *M. Tulli Ciceronis De re publica, De Legibus, Cato maior De senectute, Laelius De amicitia*. Oxford: Oxford University Press, 2006.

FRAGMENTA UVODA

1. *Non. 426.8*: Ker ima domovina številne odlike in je starejši starš kot ta, ki nas je ustvaril, ji moramo biti vsekakor bolj hvaležni kot svojemu staršu.

2. *Arus. Mess. 457.14*: od česar ti ljudje odvrčajo²

UVOD

1. [... Naša država danes sploh ne bi obstajala, če je odlični moške ne] bi rešili pred napadom [Galcev], Gaj Duilij, Avel Atilij in Lucij Metel pa ne pred kartažansko grožnjo,³ če ne bi dvojica Scipionov s svojo lastno krvjo pogasila vzdigujočih se plamenov druge punske vojne,⁴ če jim Kvint Maksim ne bi vzel kuriva, ko so bili znova obujeni s še večjim trudom, če jih Mark Marcel ne bi popolnoma zatrl in jih Publij Afričan ne bi odbil od vrat tega mesta⁵ ter pregnal za sovražno obzidje.⁶ Toda Mark Katon,⁷ neznan in neuveljavljen človek⁸ (njegov zgled vse, ki stremimo k istemu, vodi k delavnosti in vrlini), bi vendarle lahko užival brezdelni mir bližnjega in blagodejnega Tuskula. A ta brezumnež – tako o njem sodijo omenjeni ljudje⁹ – se je kljub temu, da ga ni gnala nobena neobhodna potreba, vse do visoke starosti raje prepustil premetavanju po viharnem morju politike, kot pa da bi na svoji posesti nadvse prijetno živel v spokojnosti in brezdelju.¹⁰ Ne bom omenil ostalih brezštevilnih mož, ki so poskrbeli za varnost

2 Ta fragment se nanaša na epikurejce, ki niso bili naklonjeni ukvarjanju s politiko. Večji del ohranjenega uvoda je Cicero posvetil obračunu s tem nazorom, zato so epikurejci še nekajkrat omenjeni.

3 Gre za prvo punsko vojno (264–241).

4 Druga punska vojna se je odvijala med leti 218 in 201.

5 Aluzija na znani vzklík *Hannibal ante portas!*

6 Vojne s Kartagino so bile za Rim največja preizkušnja v času republike. Cicero zato našteje različne vojskovodje, ki so odločilno prispevali k rimski zmagi. *Gaj Duilij* je bil konzul leta 260. Med prvo punsko vojno je porazil Kartažane v pomorski bitki pri Milah. *Avel Atilij Kajatin/Kalatin* je bil konzul v letih 258 in 254, leta 249 je postal diktator. V prvi punski vojni se je izkazal v bojih na Siciliji, s čimer si je leta 257 prislužil triumf. *Lucij Cecilij Metel* je bil konzul v letih 251 in 247. V prvi punski vojni je na Siciliji pri Palermu porazil Hasdurbalovo vojsko. *Dvojica Scipionov*: gre za brata *Publija Kornelija Scipiona* (konzul leta 218, oče Scipiona Afričana) in *Gneja Kornelija Scipiona Kalva* (konzul leta 222), ki sta med drugo punsko vojno v letu 212/211 v bojih proti Kartažanom umrla v Hispaniji. *Kvint Fabij Maksim Verukoz* (»Bradavičasti« – imel je bradavico na zgornji ustnici), z vzdevkom »omahljivec« (*Cunctator*) je bil konzul v letih 233, 228, 215, 214 in 209, leta 217 diktator. S svojo vojaško taktiko, ki je določala izogibanje neposrednemu spopadu s Kartažani, je po hudem rimskem porazu pri Trazimenskem jezeru (leta 217) rešil rimsko državo in si prislužil svoj vzdevek. *Mark Klavdij Marcel* je bil konzul v letih 222, 215, 214, 210 in 208. Poleg Scipiona Afričana je bil najpomembnejši rimski vojskovodja v drugi punski vojni. Leta 212 je zavzel Sirakuze. *Publij Kornelij Scipio Afričan*, adoptivni ded tistega Scipiona, ki igra vidno vlogo v pričujočem dialogu. Konzul v letih 205 in 194, v drugi punski vojni je leta 202 Hanibalu zadal odločilni udarec v bitki pri Zami.

7 Mark Porcij Katon (234–149), zgled rimske konservativnosti in klenosti. Bil je konzul leta 195 in cenzor leta 184, zaradi česar je dobil vzdevek Cenzorij. Znana je njegova nastrojenost proti Kartagini.

8 *Homo nouus*, dobesedno »novi človek«.

9 Rimljani, ki so tako kot epikurejci zavračali ukvarjanje s politiko.

10 Pojem *otium* je skozi celotni uvod zelo prisoten.

naše države, posameznikov, ki niso kaj dosti starejši od naše generacije, pa sploh ne bom navajal, da se ne bi kdo pritožil, da sem izpustil njega ali koga izmed njegovih. Rekel bom le, da je dala narava človeškemu rodu tako veliko potrebo po izkazu vrlin in tako močno ljubezen do obrambe skupne dobrobiti, da je ta sila premagala vse mike užitkov in brezdolja.

2. Toda ni dovolj zgolj imeti vrlino, kot da gre za kakšno večščino, temveč jo moraš tudi izkazati. Kajti četudi lahko večščino tedaj, ko je ne uporabljaš, ohraniš že s tem, da si se jo naučil, pa je celotno bistvo vrline njeno udejanjenje. Njeno največje udejanjenje pa je upravljanje z državo in praktična dovršitev prav teh reči, ki jih omenjeni ljudje kričijo na uličnih vogalih. Filozofi namreč ne povedo ničesar (če le govorijo pravilno in pošteno), česar se [niso] spomnili in za pravilno potrdili že moške, ki so v posameznih državah zapisali zakone. Od kod namreč izvira spoštljivost do sočloveka in od koga vera v bogove? Od kod pravo, ki velja pri vseh ali pa pri posameznih ljudstvih?¹¹ Od kod pravičnost, zaupanje, enakopravnost? Od kod občutek za spodobnost, samoobvladovanje, izogibanje sramoti ter stremljenje po hvali in poštenju? Od kod pogum v naporih in nevarnostih? Kajpada od ljudi, ki so nekatere od pravkar omenjenih reči, ki jih je sicer izoblikovala vzgoja, utrdili s pomočjo navad, druge pa trdno določili z zakoni. 3. Celo za Ksenokrata,¹² tega nadvse slavnega filozofa, pravijo, da je nekoč na vprašanje, kaj so dosegli njegovi učenci, odgovoril: »da sami od sebe počnejo, kar jih silijo početi zakoni«. Torej je treba takega državljana, ki s pomočjo svoje oblasti ter z zakonsko predpisanimi kaznimi vse ljudi prisili do tega, v kar lahko filozofi s svojimi govori prepričajo le peščico, bolj ceniti kot učitelje, ki o teh rečeh razpravljajo. Kateri izmed njihovih govorov je namreč tako natančen, da bi mu bilo treba pripisati večjo vrednost kot državi, ki je dobro urejena z javnim pravom in navadami? Kar se mene tiče, menim, da tako kakor gre »vélika in mogočna mesta«, kot jih imenuje Enij,¹³ ceniti bolj kot vasice in utrjene naselbine, gre tudi ljudem, ki ta mesta vodijo s svojo preudarnostjo in avtoriteto, že zgolj zaradi njihove modrosti dati dosti večjo veljavo kot onim, ki sploh ne opravljajo javnih služb. In ker smo še zlasti usmerjeni k povečanju zmožnosti človeškega rodu in si prizadevamo, da bi bilo s pomočjo naših premišljenih nasvetov in naporov človeško življenje varnejše in bogatejše, ter nas k temu užitku¹⁴ s svojimi dražljaji spodbuja sama narava, se držimo smeri, ki so se vedno držali najboljši moške, in ne poslušajmo donenja rogov, ki trobijo k umiku, da bi poklicali nazaj celo one, ki so že prodrli naprej.

4. Proti tako prepričljivim in imenitnim mislim ti, ki nimajo istega

11 Delitev prava na *ius gentium*, neke vrste naravno pravo, ki ga priznavajo vsi, in *ius civile*, to je pravo, ki velja le v posameznih državah.

12 Grški filozof, Platonov učenec in tretji vodja njegove Akademije (približno v letih 339–315). Prvi je razdelil filozofijo na fiziko, logiko in etiko.

13 *Enn. Ann.* 579 V².

14 *ad hanc uoluptatem*. Powell ima *uoluntatem*, vendar se strinjam s starejšimi uredniki, saj je glede na to, da v uvodu Cicero kritizira epikurejce, beseda *uoluptas* tu bolj na mestu.

mnenja, najprej omenjajo napore, ki jih je treba prenašati pri obrambi države – kar pa je za opreznega in delavnega moža vsekakor nepomembna prepreka, na katero se ne sme ozirati ne le pri tako pomembnih stvareh, temveč tudi pri povprečnih dejavnostih, dolžnostih in celo opravilih. Opozarjajo še na življenjske nevarnosti ter pred hrabre može kot oviro postavljajo sramotni strah pred smrtjo – toda slednjim se običajno zdi bolj nesrečno, da jih bosta pokončali narava ali starost, kot pa, da jim je dana priložnost, da lahko svoje življenje, ki ga tako in tako morajo vrniti naravi, izkoristijo predvsem za službo svoji domovini. Menijo, da so v tej točki najbolj založeni z argumenti in najbolj spretni z besedami, ko naštevajo nesreče nadvse slavnih mož ter krivice, ki so jim jih storili njihovi nehvaležni sodržavljeni.

5. Tedaj omenjajo znana primera iz grške zgodovine, da je zmagovalec in zavojevalec Perzijec Miltiad¹⁵ tedaj, ko se še niso zacelile rane, ki jih je v svoji nadvse slavni zmagi dobil po sprednjem delu telesa, svoje življenje, ki ga ni pokončalo orožje sovražnikov, izgubil v okovih, ki so mu jih naredili njegovi rojaki, ter da se Temistokles,¹⁶ ki je bil izgnan in pregan iz domovine, ki jo je bil osvobodil, ni zatekel v grška pristanišča, ki jih je bil sam obranil, temveč v naročje barbarov,¹⁷ ki jih je bil premagal. Primerov muhavosti in krutosti Atencev do svojih največjih državljanov resnično ne primanjkuje. Pravijo, da se je tako ravnanje, ki se je pri njih porodilo in se nato precej razpaslo, razširilo tudi v našo nadvse resno državo.¹⁸ 6. V spomin namreč kličejo Kamilovo izgnanstvo, zamero do Ahale, ljudsko sovraštvo do Nazike, Lenatov izgon, obsodbo Opimija, Metelov beg ter nadvse trpko usodo Gaja Marija, pokol odličnikov in uničenje mnogih drugih, ki je kmalu sledilo.¹⁹ Omenjajo

15 Grški vojskovodja, ki je leta 490 porazil Perzijce pri Maratonu. Hude rane je utrpel leto pozneje ob obleganju Parosa, ki pa je bilo neuspešno, zaradi česar so ga sodržavljeni obtožili, da je zlorabil javno zaupanje. Obsojen je bil na kazen 50 talentov. V ječi je umrl. Cicero (ali njegov vir) se tu očitno moti, saj iz besedila izhaja, da je bil Miltiad hudo ranjen v bitki pri Maratonu.

16 Zmagovalec nad Perzijci pri Salamini leta 480. Leta 471 so ga Atenci izgnali, nato se je zatekel v Perzijo k Artakserksu. Umrl je deset let pozneje v Magneziji, kjer je deloval kot perzijski upravitelj.

17 Mišljeni so seveda Perzijci.

18 *Grauisissima ciuitas*. Tu Cicero vzporeja grško *leuitas* z rimsko *grauitas*.

19 Cicero našteje 7 rimskih državnikov, ki so bili prisiljeni zapustiti Rim. *Mark Furij Kamil* je v vojni z Etruščani zasedel Veje. Leta 391 so ga obtožili, da se je osebno okoristil pri plenjenju tega mesta, zaradi česar je šel v prostovoljno izgnanstvo. Kasneje se je vrnil in rešil Rim v času galskega vdora. *Gaj Servilij Ahala* (ki je bil leta 439 *magister equitum*) je na ukaz diktatorja Lucija Kvinktija Cincinata ubil Spurija Melija, ki je stremel po prevzemu oblasti, in je moral zaradi ljudske jeze v izgnanstvo. Kasneje je bil poklican nazaj. *Publij Kornelij Scipio Nazika Serapio* je bil konzul leta 138 in na čelu množice senatorjev, ki so ubili Tiberija Grakha, zaradi česar je pri ljudstvu zapadel v nemilost. Leta 132 so ga pod pretvezo poslanstva poslali v Azijo, kjer je umrl v Pergamonu. *Publij Popilij Lenat* je bil konzul leta 132 in oster nasprotnik Tiberija Grakha, zaradi česar je sprožil preiskavo proti njegovim privržencem. Gaj Grakh ga je v času svojega tribunata iz maščevanja sicer izgnal, a se je leta 120 vrnil na pobudo tribuna Lucija Kalpurnija Bestije. *Lucij Opimij* je bil konzul leta 121 in 115 vodja rimskega poslanstva, ki je razdelilo kraljevino Numidijo med Jugurto in Adherbalom. Leta 110 je bil obsojen zaradi prejema podkupnine od numidijskega kralja Jugurte. *Kvint Cecilij Metel Numidik*, konzul leta 109, se je kot vojskovodja izkazal v vojni proti Jugurti, a zaradi svojega nasprotnika Gaja Marija, ki je leta 107 postal konzul, ni dobil vrhovnega poveljstva nad rimsko vojsko. Prišel je v spor s populari in moral oditi na Rodos, ker ni želel podati prisege, ki jo je predvideval Saturninov agrarni zakon iz leta

pa tudi moje ime²⁰ in se o nas²¹ pritožujejo še huje in prijazneje,²² saj (bi rekel) mislijo, da so lahko v brezdelju še naprej živeli prav zaradi naše razsodnosti in nevarnosti, ki smo se ji izpostavili.²³ Toda težko bi rekel, zakaj ti isti²⁴ prečkajo morja, da bi se nečesa naučili ali kaj videli, [hkrati pa se jim zdi prisilno bivanje na tujem nekaj groznega ...]²⁵

[V palimpsestu manjkata dve strani.]

7. [... Četudi bi moral večno ostati v izgnanstvu, bi spomin na trenutek, ko]²⁶ sem ob koncu svojega konzulata na skupščini prisegel, da je bila [država] rešena, in je rimsko ljudstvo podalo isto prisego,²⁷ zlahka poplačal vse skrbi in nadležnosti, ki so mi jih prizadejale krivice, ki sem jih bil deležen. Kajti naše nesreče so nam prinesle več časti kot naporov in manj nadležnosti kot slave ter nas je hrepenenje dobrih ljudi navdalo z veseljem, ki je bilo večje od bolečine, ki nam jo je prizadejalo veselje slabih. Toda če bi se bilo, kot sem dejal,²⁸ primerilo drugače,²⁹ kako bi se mogel pritoževati, ko pa me zaradi mojih tako velikih dejanj nič ni zadelo iznenada ali huje, kot sem bil pričakoval? Sam sem namreč take vrste človek, ki bi zaradi raznovrstnih in prijetnih prizadevanj, s katerimi sem se ukvarjal od otroštva, od brezdelja sicer lahko imel večjo korist kot drugi ter bi bil v primeru, če bi vso skupnost zadelo kaj hujšega, skupaj z ostalimi deležen enake in ne posebne usode, a se vseeno nisem obotavljal zavoljo obrambe državljanov vzdigniti nasproti najhujšim nevihtam in skorajda samim bliskom ter navzlic nevarnosti, ki mi je osebno grozila, ostalim zagotoviti varnost in brezdelje. 8. Domovina nas namreč ni spravila na svet in vzgojila po takem zakonu, da bi od nas tako rekoč ne pričakovala nobene podpore in da bi služila le našim koristim ter nam nudila zatočišče za naše brezdelje in spokojni kraj za mirno življenje, temveč po takem, da bi si za svojo korist sama prilastila največje deleže našega poguma, zmožnosti in

100. Kasneje se je vrnil v Rim. *Gaj Marij* je bil zmagovalc nad Cimbr in Tevtoni leta 102/101 in večkratni konzul (v letih 107, 104, 103, 102, 101, 100, 86). Iz Rima je zaradi Sule pobegnil leta 88. Po vrnitvi se je maščeval Sulovim privrzcem in jih dal veliko število pobiti.

20 Cicero tu namiguje na svoj izgon.

21 Plural se seveda nanaša na Cicerona.

22 *amantius*: tu se prvič pojavi motiv ljudske naklonjenosti (*caritas*) do človeka, ki jim je ohranil obstoj in mirno življenje. Ta se nato pojavi še v *Rep.* 1.54, 1.55 in 2.14.

23 Cicero na tem mestu spomni na svoje velike zasluge pri zatrtju Katilinove zarote. Zaradi nezakonitega umora zarotnikov je bil kasneje prisiljen v začasno izgnanstvo, ki je trajalo od marca 58 do avgusta 57.

24 Mišljeni so že omenjeni nasprotniki ukvarjanja s politiko.

25 Ta stavek je dopolnjen po novejših tujih prevodih. Podlaga je Cic. *Tusc.* 5.107.

26 Tudi ta dopolnitev je povzeta po tujih prevodih. Podlaga za rekonstrukcijo besedila je Cic. *Pis.* 6.

27 Konzuli so ob zaključku mandata običajno nagovorili ljudsko skupščino in opisali svoje dosežke. Ker je tribun Kvint Cecilij Metel Nepot Ciceronu zaradi njegovega ravnanja pri zadušitvi Katilinove zarote tak nagovor preprečil, je Cicero na skupščini namesto tega prisegel, da je s svojim ravnanjem rešil državo.

28 V predhodni lakuni.

29 Torej če bi bil deležen le neodobravanja.

preudarnosti ter nam za našo zasebno rabo vrnila zgolj toliko, kolikor presega njene potrebe.

9. Prav tako se ne smemo čisto nič meniti za njihove izgovore, h katerim se zatekajo, da bi lažje uživali v brezdelju, ko trdijo, da se s politiko večinoma ukvarjajo ničvredni ljudje, s katerimi je sramotno biti primerjan, spor z njimi – še zlasti kadar nahujskajo množico – pa prinaša nesrečo in žalost. Zato, pravijo, pameten človek ne vzame vajeti v svoje roke, saj ne more krotiti blaznih in nebrzdanih napadov ljudstva, svoboden mož pa se ne bojuje z zavržnimi in okrutnimi nasprotniki ter se ne izpostavlja udarcem žalitev in ne čaka na krivice, ki jih noben pameten posameznik ne more prenašati. Kot da bi imeli dobri, hrabri in plemeniti ljudje za vstop v politiko kakšen bolj upravičen razlog, kakor da se ne podredijo malopridnežem in da ne dopustijo, da bi slednji raztrgali državo na kose, saj ji sami kot zasebniki ne bi mogli pomagati, četudi bi želeli!³⁰

10. In kdo sploh lahko odobrava naslednjo izjemo, ko pravijo, da pameten človek ne bo imel prav nobenega opravka s politiko, razen če ga bodo prisilile okoliščine ali nuja?³¹ Kot da bi koga lahko zadela večja nuja, kot je nas. Kaj bi bil mogel tedaj storiti, če bi ne bil konzul? Kako pa bi lahko bil konzul, če se ne bi bil že od otroštva držal take življenjske smeri, po kateri sem – čeprav rojen kot vitez – prišel do te najvišje časti? Četudi je torej država izpostavljena veliki nevarnosti, ji ne moreš pomagati kar tako ali ko želiš, če nisi na takem položaju, od koder lahko to storiš. 11. Običajno pa se mi pri učenih ljudeh zdi najbolj nenavadno naslednje: isti posamezniki, ki pravijo, da ne znajo krmariti ladje po mirnem morju, češ da se tega nikdar niso naučili in da jih to ni zanimalo, tedaj, ko je morje močno razburkano, razglašajo, da bodo prevzeli krmilo.³² Takšni imajo namreč navado javno govoriti in se celo na vse pretege bahati, da se o načinih vzpostavljanja ali varovanja držav niso nikdar prav ničesar naučili in da tega tudi ne poučujejo, ter menijo, da takšno znanje ne pritiče učenim in modrim možem, temveč da ga je treba prepustiti onim, ki se s temi rečmi dejansko ukvarjajo. Kako gre torej skupaj, da državi ponujajo svojo pomoč šele ko jih sili nuja, a ji (kar je dosti lažje) ne znajo vladati takrat, ko jih v to nič ne sili? In četudi bi bilo res, da se pameten človek ponavadi sam od sebe ne spusti v politiko, da pa tega bremena naposled ne odkloni, če ga silijo okoliščine, bi še vedno menil, da moder človek nikakor ne bi smel zanemariti znanja o državnih zadevah, ker bi moral imeti pri roki tudi tako znanje, za katerega sicer ne ve, če se ga bo moral kdaj tudi poslužiti.

12. Za gornje misli sem porabil precej besed, ker sem se v pričujočih

30 *cum ipsi auxilium ferre si cupiant non queant*. Powell je te besede po nepotrebnem prestavil na konec prejšnjega stavka. Smisel je namreč, da morajo dobri možje v politiko, ker se le tako lahko postavijo po robu pokvarjenim politikom, saj kot zasebniki (*ipsi*) ne morejo vplivati na javno življenje.

31 Tu Cicero zopet kritizira epikurejce. Po Seneki (*De otio* 3.2) je Epikur menil, da gre pameten človek v politiko le takrat, ko ga v to kaj prisili.

32 Država kot ladja. Ta metafora je izvorno grška, prvič se pojavlja pri pesniku Alkaju.

knjigah namenil lotiti razprave o državi. Da bi ne bila zaman, sem moral najprej pregnati dvome glede ukvarjanja s politiko. Če pa vseeno obstajajo možje, pri katerih imajo filozofi kaj veljave, naj za trenutek posvetijo svojo pozornost in prisluhnejo tistim, ki med najbolj učenimi ljudmi uživajo največjo veljavo in slavo. Kajti četudi se nekateri od njih sami niso ukvarjali s politiko, menim, da so vendarle opravljali nekakšno državno službo, ker so o državi mnogo premišljevali in pisali. Vidim, da so se skorajda vsi izmed one slavne sedmerice mož, ki so jih Grki poimenovali »modri«, gibali v središču političnega življenja.³³ Z ničimer se namreč človeška vrlina ne more bolj približati moči bogov kot z ustanavljanjem novih ali ohranjanjem že ustanovljenih držav. 13. Ker je nanoslo, da sem sam v svojem političnem delovanju dosegel nekaj spomina vrednega ter hkrati pridobil določeno sposobnost za razlago načel politike, sem se ne le zaradi svojih izkušenj, temveč tudi zaradi svojega prizadevanja po učenju in poučevanju lotil pisanja, saj so nekateri izmed starih zelo uglašeno razpravljali, pa ni moč nikjer najti kakšnih njihovih dosežkov, nekaj pa jih je svoje delo pohvalno opravljalo, a so razpravljali zelo neumetelno. Ne nameravam predstaviti kakšnih novih teorij, ki bi se jih bil sam spomnil, temveč želim priklicati v spomin razpravljanje najodličnejših in najmodrejših mož naše države, ki so vsi živeli v istem času,³⁴ o katerem nama³⁵ je, ko sva bila še mlada, pripovedoval Publij Rutilij Ruf, ko smo bili več dni skupaj v Smirni. Mislim, da v njem ni bilo izpuščenega skoraj nič bistvenega, kar sodi k poznavanju politike.

33 Med sedem modrecev so spadali Biant, Hilon, Kleobul, Mizon, Pitak, Solon in Tales. Zgolj Tales se ni ukvarjal s politiko.

34 S tem želi Cicero reči, da bodo v pogovoru sodelovali le ljudje, ki so res živeli v istem času – da torej ne bo kombiniral ljudi iz različnih časovnih obdobij, saj želi ustvariti iluzijo, da gre v *Državi* za upodobitev dejanskega srečanja oseb iz t. i. *Scipionovega kroga*. Med pisanjem se je sicer Cicero nekaj časa poigraval z mislijo, da bi postavil dialog v sodobni čas in da bi v njem kot oseba tudi sam nastopal.

35 Tu se obrača na svojega brata Kvinta.